

مروری بر برنامه های توسعه و عمران سواحل جنوب (قسمت سوم)

هدف ها

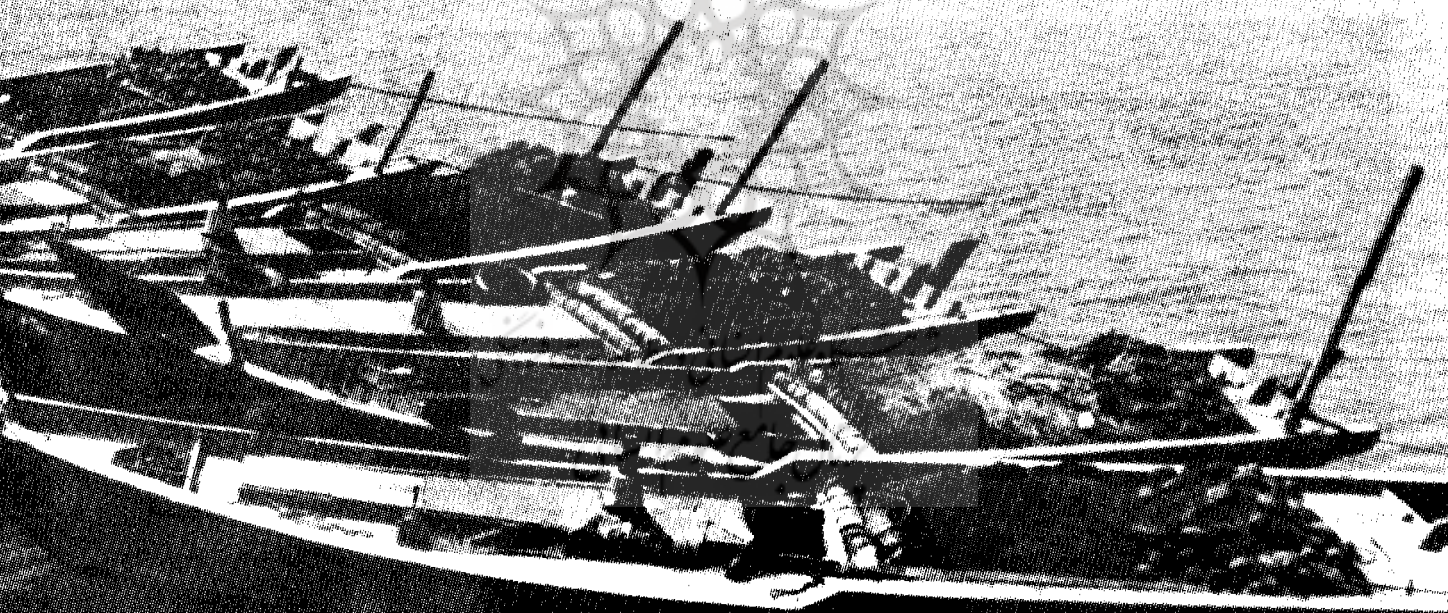
اولویت ها

روند برنامه ریزی

برنامه ریزی هدفی و توسعه اقتصادی

توسعه اقتصادی، اجتماعی

نمایان نمودن نیازها

مدت کمی در صورتیکه کارهای دیگری
 در این زمینه انجام ندهد. در این
 صورت احتمالاً در آینده با مشکلاتی
 مواجه خواهیم شد. در این زمینه
 باید توجه داشت که در صورتیکه
 اقدامات لازم انجام نگیرد، در
 آینده شاهد مشکلاتی خواهیم بود.

مطالعاتی در زمینه توسعه اقتصادی
 منطقه خلیج فارس و هندس
 در این زمینه انجام شده است.
 در این زمینه باید توجه داشت که
 در صورتیکه اقدامات لازم انجام
 نگیرد، در آینده شاهد مشکلاتی
 خواهیم بود.

ورشد و توسعه اقتصادی اجتماعی
 نوار ساحلی خلیج فارس را بیان
 می‌کنند. در این مقاله، هدف‌ها و
 اولویت‌ها مشخص شده و راه‌های
 توسعه قرار گرفته است.

گزارش تحقیقات دفتر فنی آموزش و پژوهش
 انشکده معماری دانشگاه شهید بهشتی
 و خصوص سواحل جنوب

الف- اعتلای سطح اشتغال

نتیجه بررسیهای سال جاری نشان میدهد که جمعیت بنادر سی و پنجگانه نوار ساحلی مورد مطالعه در سال ۱۳۶۴ در حدود ۷۹۸۰۵ نفر بوده است. از این تعداد در تاریخ بررسی، در حدود ۱۶ درصد بکار اشتغال داشته اند.

بی تردید پائین بودن نسبت اشتغال از مسائلی ناشی می شود که اگر چاره جویی شود، افراد دیگری بکار جذب می شوند، مهاجرتها محدود و کنترل می شود و نیروی کار به اشتغالات غیر تولیدی و بعضاً زیان بار به حال توسعه، روی نمی آورد.

اعتلای سطح اشتغال در منطقه بیش از هر چیز، از طریق توسعه و رونق زمینه های مساعد محلی، که همان صید و مشاغل دریایی است، می تواند شکل

خواهند شد.

هدفها و اولویتها

در نوار ساحلی استعداد محیط مشخصاً در ارتباط با دریا، در قالب بهره برداری از ذخایر آبزیان، و در ارتباطات دریایی است. بر این مبنا هدفهای طرح نوار ساحلی را از نظر عمومی در عمران و رشد اجتماعی - اقتصادی منطقه، از طریق اعتلای سطح اشتغال، افزایش درآمد سرانه، تعدیل نابرابریهای موجود از حیث درآمد، ایجاد زمینه های جدید اشتغال، آماده کردن محیط از نظر شرایط زیستی و رفاهی و... و از حیث وجود ذخایر خاص ساحلی، در فراهم ساختن زمینه بهره برداری از منابع آبزیان، و رونق بخشیدن به مشاغل دریایی و خدمات صید، می توان خلاصه کرد.

را با شدت ضعف تحت تأثیر قرار می دهد و دگرگونیهای پدید می آورد. کنترل تحولات آینده و قراردادن دگرگونیها در خط رشد و توسعه محیط مستلزم تهیه طرحهای اجرایی است. در چهارچوب طرحهای توسعه، تحول را به جهت مطلوب باید هدایت کرد و شرایط ضروری و مساعد رشد را پیش بینی نمود و امکانات لازم برای نیل به هدفهای موضوعه را فراهم باید آورد. طرح توسعه و رشد اقتصادی - اجتماعی نوار ساحلی جنوب کشور مترصد این مقصود است و متوجه به برنامه های مربوط به آن قسمت از سواحل استانهای هرمزگان و بوشهر است که در مراحل اولیه بهره برداری از بندر جدیدالاحداث جوادالائمه تحت تأثیر آن قرار می گیرند و با دگرگونیها و تحولاتی مواجه

• نتیجه بررسیهای سالجاری نشان می دهد، که در تاریخ بررسی، ۱۶ درصد از جمعیت بنادر مورد مطالعه، به کار اشتغال داشته اند. بی تردید پائین بودن نسبت اشتغال از مسائلی ناشی می شود که اگر چاره جویی شود، افراد دیگری جذب می شوند و مهاجرتها محدود و کنترل می شود.

هستند که در بنادر مورد بحث
بیش از دیگر مشاغل زمینه مساعد
دارند.

ج - افزایش درآمد سرانه

بر اساس بررسی های اخیر در
سطح وسیع منطقه، درآمد متوسط
ماهانه افراد شاغل در حدود
۵۳۷۲۰ ریال و سهم هر فرد خانوار
از این درآمد ماهانه حتی کمتر از
ده هزار ریال است. در بخشهای
کشاورزی و دامداری درآمد
متوسط ماهانه در حدود ۳۵ هزار
ریال و در قسمت خدمات دولتی
حدود ۲۰۰۰ ریال و در بخش
ساختمان در حدود ۷۰۰۰۰ ریال
برآورد شده است. در نوار ساحلی
درآمد متوسط ماهانه صیادان و
ملوانان به ترتیب حدود ۹۹ و ۱۰۵
هزار ریال است. این شاخصها
نشان می دهند که حتی در مقیاس
محدود بهره برداری فعلی، بخش
صید و دریا از حیث درآمد سرانه
بازده مطلوبتر دارد. لذا توسعه صید
و رونق اشتغالات وابسته به آن
علاوه بر مطلوبیت عمومی آن در
برنامه های عمرانی محیط، از
حیث بالابردن درآمد سرانه و تأمین
رفاه خانوارهای ساکن و افراد
شاغل کار درخور توجه است و اثر
امکانات محلی را در برنامه های
رشد و توسعه نشان می دهد. در
توجه این هدف می توان گفت که
افزایش درآمد سرانه و رشد درآمدها
یکی از انگیزه های مهم جذب
نیروی کار به منطقه ساحلی است
و رشد جمعیت فعال زمینه توسعه
اقتصادی فراهم می کند.

د - ایجاد تعادل در سطح درآمدها

نابرابری درآمد متوسط افراد در

بگیرد. لذا رونق صید و خدمات
مربوط به آن از ابعاد مشخص
برنامه های توسعه و عمران نوار
ساحلی جلوه می کند.
ب - ایجاد زمینه های جدید
اشتغال

لازمه بالا رفتن سطح اشتغال
وجود زمینه های مساعد و فراوان
کار است. نوار ساحلی از حیث
کشاورزی و دامداری و حتی
پیشه وری و خدمات دولتی
فرصتهای کافی در مقابل
جویندگان کار قرار نمی دهد و
بهین سبب همه ساله گروهی از
افراد فعال برای کار به خارج از
منطقه روی می آورند. ایجاد
زمینه های جدید و فراوان کار برای
توسعه و رونق اقتصادی این منطقه
ضرورت دارد و با قطعیت کافی
می توان گفت که خدمات صیادی
و دریانوردی از آن رسته های شغلی

مفید به حال رشد عمومی است که
همه بخشهای اشتغال را در حد
ضرورتها شامل باشد و به نیازهای
گونگون توسعه بصورت هماهنگ
و متناسب پاسخ دهد.

برای نیل به حالت متعادل و
متوازن رشد و توسعه اقتصادی در
همه انواع اشتغال، باید عدم
تعادلی که در حال حاضر در سطح

رسته های مختلف شغلی بصورت
یکی از علل عقب ماندگی
اقتصادی نوار ساحلی جلب توجه
می کند. در وضع فعلی سطح درآمد
شاغلان کار در رسته های مختلف
شغلی متفاوت است و این عامل
بی توجهی جویندگان کار را به
بعضی مشاغل موجب می شود.

توسعه اقتصادی آنگاه مؤثر و

امکانات و عدم توجه به این بخش تولیدی به علت دیگری می‌توان نسبت داد. با توجه به این واقعیت‌ها آشکارا می‌توان دید که توسعه کار صید از هر دو جهت کمی و کیفی آن، در مجموعه هدفهای اختصاصی طرحهای توسعه سواحل جنوب جای مشخص دارد. بهره‌برداری وسیع‌تر و سریع‌تر از ذخایر دریایی از مشخص‌ترین زمینه‌های اختصاصی توسعه و تولید در نوار ساحلی است و چه بسا در مجموعه هدفها و اولویتهای طرحهای توسعه قبل از دیگر بخش‌ها باید مورد توجه باشد.

ب- تأمین بخشی از پروتئین مورد نیاز کشور

در جامعه امروز اهمیت ذخایر دریایی از لحاظ نقشی که در تأمین پروتئین حیوانی مورد نیاز بخش تغذیه دارند، هر روز بیش از پیش جلب توجه می‌کند و خود انگیزه‌ای برای توسعه فعالیت‌های صیادی است. در قبال کمبود روزافزون زمینه‌های تولید در دامداری، ذخایر دریایی فراوانند و تولید سالانه آنها تا حدی خود به خودی و پیگیر است مضافاً پروتئین قابل اخذ از انواع ماهی‌ها غنی و فراوانتر از آن است که از دیگر منابع می‌توان تهیه کرد. در این شرایط به حق بهره‌برداری از ذخایر دریایی به عنوان یکی از طرق تأمین قسمتی از پروتئین حیوانی بشدت جلب توجه می‌کند و بعنوان یک بخش مهم تولید اقتصادی مطرح می‌گردد. در نوار ساحلی جنوب که به منابع دریایی دسترسی وسیع دارد، قهراً ماهیگیری و صید، در همان حال

دریای عمان از حیث ذخایر و منابع آبزیان بسیار غنی است و در مقیاس چهارصد هزار تن در سال ظرفیت بهره‌برداری دارد. اما در عمل چیزی کمتر از ده درصد امکانات بالقوه محیط مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد و این منابع فیاض تولید و سرمایه‌ی بی‌توجه رها شده است. ارزش اقتصادی ذخایر دریایی آشکار و نیاز به پروتئین حیوانی روزافزون است. در این صورت سطح پائین بهره‌برداری را جز به کمبود

درآمد رسته‌های مختلف شغلی وجود دارد تعدیل شود و انگیزه اشتغال بکار در زمینه‌های مختلف را فراهم آورد.

در قالب هدفهای اختصاصی طرح، تشویق ماهیگیری و رونق مشاغل وابسته به آنرا باید نام برد. با توجه به طبیعت ساحلی منطقه و همجواری محیط با ذخایر دریایی، بهره‌برداری از منابع آبزیان و اشتغال بکار در مشاغل وابسته به صید و حمل و نقل و مسافرت دریایی را بهترین زمینه کار و فعالیت تولیدی منطقه می‌توان دانست.

اساسی‌ترین ابعاد مقصود را در ارتباط با ذخایر دریایی در جهات زیر می‌توان دید:

الف- بهره‌برداری متعادل و متناسب از ذخایر دریایی

از همه بررسی‌های سازمانهای مختلف به این نتیجه می‌رسیم که آبهای خلیج فارس و

● اساسی‌ترین ابعاد مقصود را در ارتباط با ذخایر دریایی در جهات زیر می‌توان دید: بهره‌برداری متعادل و متناسب از ذخایر دریایی، تأمین بخشی از پروتئین مورد نیاز کشور، پرورش و کشت جلبک، صید مروارید و بهره‌برداری از منابع معدنی و حمل و نقل و ارتباطات دریایی.

که در روند طبیعی توسعه محیط تا حدی شکل گرفته است، بمنوان بخشی از فعالیتهای رشد و توسعه مطرح می شود.

ج- دیگر کاربردهای تولیدات دریایی

منابع دریایی علاوه بر تامین قسمتی از پروتئین غذایی مورد نیاز از نظر دیگر بخشهای صنعتی و غیرصنعتی نیز درخور اهمیت هستند. قسمتی از صید غیر ماکول برای تغذیه دام بکار می رود. از بخشی از صید به صورت کود در کشاورزی استفاده می کنند. از بعضی انواع صید در تهیه پودر ماهی، روغن و دیگر مواد قابل استفاده در انواع صنایع بهره برداری می شود. این کاربردهای تولیدات دریایی هم اکنون در منطقه معمول و در جریان است. توسعه این فعالیتها و در قالب سنجیده و حساب شده بهره برداری گذاشتن روالهای موجود، جنبه اقتصادی صید را تقویت می کند و زمینه کسب درآمد بیشتر و کاهش سطح ضایعات صید را فراهم می آورد.

د- پرورش و کشت جلبک

دریا و ساحل زمینهای تولیدی متعدد دارند. در طول نوار ساحلی به فراخور موقعیت محلی محیط به کشت و پرورش جلبک می توان دست زد تا از تولید سالانه آن در بخش کشاورزی به عنوان کود فراوان و قابل دسترسی منطقه استفاده شود.

ه- صید مسرورایسد و بهره برداری از منابع معدنی

در مجموعه ذخایر دریایی، مسروراید، میگو، ذخایر معدنی و انواع دیگر قابل بهره برداری نیز

جلب توجه می کنند. در بهره برداری از هر یک از انواع این منابع کشت و صید مسروراید، صید میگو، استخراج مواد معدنی، با برنامه درازمدت به نتایج مطلوب تولیدی و اقتصادی می توان دست یافت. این برنامه ها سطح بهره برداری از دریا را توسعه می بخشد و باکمال توجه اهالی را به ارزشهای نهفته نوار ساحلی جلب می کند که خود موجب رشد و توسعه منطقه ای است.

و- حمل و نقل و ارتباطات دریایی

ارتباط دریایی، چه از حیث باربری و چه از لحاظ مسافرت در آبهای کشور درخور توجه است و تا حدی جای کمبود شبکه ارتباطی راهها را در خشکی می گیرد و هم از نظر مرزی و باربری و سفر به کشورهای همسایه نقش اساسی دارد. هم اکنون در نواحی جنوب شناورهای باری و مسافری متعدد در این بخش فعالیت دارند و از منابع مهم تولید اقتصادی و وسیله تامین معاش خانوارهای متعدد بشمار می آیند. در مجموعه برنامه های عمرانی منطقه به این بخش از اشتغال و پی آمدهای جنبی آن باید توجه داشت. هدفهای رشد اقتصادی در ارتباط با این منبع درآمد باید سنجیده و حساب شده باشد و روال مطلوب بهره برداری را تضمین کند.

۳- روند برنامه ریزی

در برنامه ریزی توسعه، در ارتباط با اهداف و مقاصد توسعه و رشد و نیز به تناسب شرایط و امکانات محیط از تکنیک های متفاوت می توان استفاده کرد. اتخاذ تدابیری برای بهره برداری از

منابع، و توسعه زمینهای اشتغال، دورکن اساسی برنامه های عمرانی شناخته می شوند. بی شک این دو تاثیر متقابل دارند، لازم و ملزومند و توسعه هر یک مبین رشد دیگری است. لذا در این سخن نیز به عنوان یک جنبه اساسی برنامه ریزی باروری منطقه و امکانات محیط را در زمینه ایجاد و ازدیاد زمینهای اشتغال بعنوان یکی از مؤلفه های رشد بررسی می کنیم. در این دیدگاه خاص طبیعت ساحلی منطقه را مورد توجه قرار می دهیم. زیرا دریا و منابع ارزشمند آن در مرز جنوبی کشور عامل تعیین کننده ای است و بخودی خود می تواند منبع رشد و توسعه قابل ملاحظه باشد. با این نقطه دید امکانات اقتصادی منطقه را در زمینه ایجاد مشاغل در بخشهای زیر می توان خلاصه کرد:

الف- صید و خدمات وابسته

این بخش از زمینهای اشتغال از طبیعت ساحلی منطقه ناشی است و چه بسا که در اکثر آبادی های ساحلی می تواند زمینه غالب اشتغال را در برگیرد. حتی در وضع فعلی، با همه کمبودهایی که در بهره برداری از ذخایر دریایی دیده می شود، ماهیگیری و مشاغل وابسته به آن بالفعل در ساختار اقتصاد نوار ساحلی نقش قابل ملاحظه دارد و از زمینهای مشخص امکانات محیط در فراهم ساختن فرصتهای اشتغال بشمار می آید. ماهیگیری در خلیج فارس و دریای عمان سابقه قدیم دارد، منطقه از حیث وجود ذخایر دریایی غنی است، تقاضای مربوط به تولیدات صیادی زیاد و زمینه عرضه وسیع است. بنابراین

● ایجاد زمینهای جدید و فراوان کار برای توسعه و رونق اقتصادی این منطقه ضرورت دارد و با قطعیت میتوان گفت که خدمات صیادی و دریاوردی از آن رشته های شغلی هستند که در بنادر مورد بحث، بیش از دیگر مشاغل زمینه مساعد دارند.

● برای نیل به حالت متعادل و متوازن رشد و توسعه اقتصادی در همه انواع اشتغال، باید عدم تعادلی که در حال حاضر در سطح درآمد رسته های مختلف شغلی وجود دارد تعدیل شود و انگیزه اشتغال بکار در زمینهای مختلف را فراهم آورد.

ماهگیری از نظر اشتغال و افزایش درآمدها و اعتلای سطح زندگی ساکنان ساحل می‌تواند همواره زنده و در جهت رشد و توسعه متحول باشد.

رونق صید از جهت ایجاد مشاغل متعدد و متنوع دریایی و ساحلی نیز درخور توجه است. احداث تاسیسات بندری، نگهداری و اداره تاسیسات، تهیه شناورها و ادوات صید، توسعه امکانات مربوط به شناخت و تعمیر ابزار صید، انتقال عرضه تبدیل و نگهداری صید و... عموماً منشاء وجودی اشتغالات جنبی هستند و نیروی کار را جذب می‌کنند. بنابراین دریا و ساحل در ارتباط با صید و خدمات وابسته به آن از منابع مهم توسعه زمینه‌های اشتغال منطقه بشمار می‌آیند. و در برنامه ریزی به این فرصت‌های محلی باید توجه داشت.

ب- حمل و نقل و تجارت دریایی

در طول ۱۸۰۰ کیلومتر ساحل جنوب و دروسعتی به پهنای خلیج فارس و دریای عمان، دریانوردی و حمل کالا، داد و ستد محلی و صادرات و واردات جاری، زمینه وسیعی برای فعالیتهای حمل و نقل و مسافربری و تجارت مرزی تشکیل می‌دهند. در این بخش از اشتغالات ساحلی و دریایی، ملوانی، کار در شناورها و اسکله‌ها و در کارگاه‌های نگهداری و تعمیر شناورها، و خرید و فروش و صدور کالا، عموماً بخشی از نیروی انسانی جویای کار را جذب می‌کنند و از زمینه‌های ایجاد اشتغال بشمار می‌آیند.

در بررسی زمینه‌های اشتغال نوار ساحلی، امکانات خشکی را نیز نباید از نظر دور داشت. در استان‌های جنوب منابع موجود خشکی تقریباً بکر و مستعد بهره‌برداری است. با اندکی توجه و با برنامه‌ریزی سنجیده، از زمین و طبیعت اقلیمی منطقه در بسیاری ابعاد تولیدی بصورت نسبی در جهت رشد و رونق اقتصادی می‌توان استفاده کرد. این فعالیتهای تولیدی زمینه‌های اشتغال را می‌افزاید و به نگهداری گروه فعال در محل و حتی جذب نیروی کار از داخل خشکی بسوی سواحل کمک می‌کند. جهت‌های توسعه و رونق اقتصادی خشکی را در بخش‌های زیر می‌توان دید.

ج- کشاورزی و دامداری

هر چند این فعالیت‌ها در نواحی ساحلی در وضع فعلی رونق چندانی ندارد، و به علت‌های آن‌ها قبلاً اشاره کرده‌ایم، در هر صورت با رفع موانع و تعدیل کمبودها، بتوسعه و رشد زراعت و دامداری منطقه می‌توان کمک کرد. توسعه فعالیتهای کشاورزی و دامداری، به ویژه در اعماق خشکی و در نواحی شمالی منطقه، توجه گروه بیشتری از اهالی را به این بخش‌های تولیدی جلب می‌کند و زمینه اشتغال وسیع‌تر را فراهم می‌آورد.

د- صنعت و استخراج

معادن - بهره‌ای فعالیتهای صنعتی در ارتباط با منابع وسیع زمینی در این منطقه زمینه مساعد رشد دارند. استخراج معادن، حتی در مقیاس ابتدایی و اولیه بهره‌برداری، موجب توسعه صنایع و جذب نیروی انسانی به کار در زمینه‌های گوناگون است.

با توجه به آنکه در حال حاضر در این زمینه چندان کوششی دیده نمی‌شود، عطف توجه به این منابع زمینی اشتغال بکار گروه جدید را در مشاغل جدید موجب می‌شود و از جهت ایجاد فرصت‌های اشتغال در خور توجه است.

ه- خدمات رونق

اقتصادی، رشد جمعیت، و توسعه فعالیتهای محلی، مستلزم فراهم بودن زمینه‌های خدماتی مربوط به هرگونه برنامه عمرانی است. خدمات اختصاصی بخش‌های تولیدی، خدمات رفاهی، خدمات عمومی شهری، خدمات دولتی ناشی از مرکزیت مناطق، به نیروی انسانی مشاغل کار نیاز دارند و می‌توان گفت که از این حیث در ارتباط با همه انواع فعالیتهای عمرانی، آنچه در برنامه‌ها مطرح می‌شود خود منشاء پیدایش و ازدیاد انواع و تعداد مشاغل جنبی و خدماتی است.

به هر حال نوار ساحلی در زمینه‌های نامبرده فوق از امکانات محیطی در زمینه ایجاد و ازدیاد مشاغل برخوردار است و از آنجا که افزایش فرصت‌ها و زمینه‌های اشتغال با رشد اقتصادی تناسب مستقیم دارد، روند رشد و توسعه اشتغال را بعنوان شاخص رشد و توسعه اقتصادی می‌توان در نظر گرفت و با این اعتبار ارتباط بین رشد اقتصادی و افزایش جمعیت، بویژه جمعیت فعال و شاغل کار جلب توجه می‌کند.

رشد جمعیت و نقش آن در توسعه اقتصادی

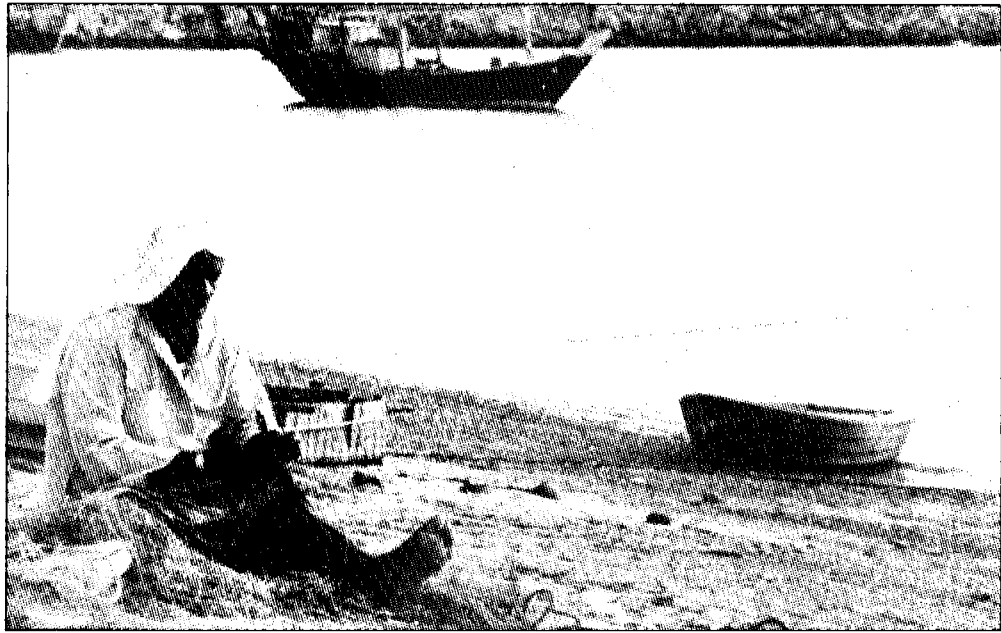
در هر م - مرکز تجمع انسانی، رشد جمعیت پدیده‌ای اجتناب ناپذیر و امانسبی است. روند رشد ممکن است پایین، متعادل یا بالا باشد و این در مقایسه با

● براساس بررسی‌های اخیر در سطح منطقه، درآمد متوسط ماهانه افراد شاغل در حدود ۵۳۷۲۰ ریال و سهم هر فرد خانوار از این درآمد ماهانه حتی کمتر از ده هزار ریال است. در بخش‌های کشاورزی و دامداری درآمد متوسط ماهانه در حدود ۳۵ هزار ریال و در قسمت خدمات دولتی حدود ۵۲۰۰۰ ریال برآورد شده است.

● در نوار ساحلی درآمد متوسط ماهانه صیادان و ملوانان به ترتیب حدود ۹۹ و ۱۰۵ هزار ریال است؛ و نشان‌دهنده این نکته هست که حتی در مقیاس بهره‌برداری فعلی، بخش صید و دریا از حیث درآمد سرانه بازده مطلوب‌تر دارد.

موثرتر، جلوگیری شود.

در نوار ساحلی در ارتباط بازمینه غالب بهره برداری و اشتغال که همان صید و بهره برداری از مشاغل و خدمات دریایی است، این حالت را بدینصورت می توان توجیه کرد که اگر در اثر اجرای برنامه های ملی رشد و توسعه در بخش صید و بهره برداری از ذخایر دریایی، زمینه های اشتغال بکار در حدی افزایش حاصل کند که رشد جمعیت منطقه پاسخگوی آن نباشد، در این صورت نوار ساحلی، بر خلاف آنچه احتمالاً در وضع فعلی پیش آمده و جمعیت فعال را مجال اشتغال در

محل فراهم نمی شود و ترک منطقه می گویند، به جذب جمعیت از نقاط دیگر تغییر وضع می دهد و نیروی کار مهاجر از داخل خشکی ضرورت های توسعه صید و خدمات مربوطه را در ساحل تامین خواهد کرد یا اینکه قطعاً و ضرورتاً در زمینه ماهیگیری و صید و خدمات وابسته به آن از روشها و وسایل و تکنیک های پیشرفته تری که به نیروی انسانی نیاز کمتر دارند باید استفاده کرد تا کمبود نیروی انسانی از طریق کارآیی بیشتر نیروی موجود با کاربرد تکنیک بهتر و سودبخش تر جبران شود و روند توسعه صید و خدمات صیادی را متوقف نسازد. در حالت مطلوب و قابل دفاع ممکن است برای جبران تنگناهای ناشی از کمبود جمعیت از هر دوروش فوق بصورت هماهنگ و موازی استفاده شود. بدین ترتیب که همراه با اشتغال بکار افراد غیر محلی و مهاجر در مراکز رشد و توسعه، تکنیک های سودبخش تر و موثرتر تولید و مدیریت را نیز بکار گیرند و اثر کمبود جمعیت و نیروی کار را به هر دو طریق خنثی کنند.

دامداری، صنایع، معادن، صیادی، حمل و نقل و غیره است. توسعه فعالیتها در زمینه های گوناگون منشاء رشد و توسعه آن فعالیتهاست و این دگرگونی ها همان است که در قالب رشد اقتصادی بیشتر ظاهر می شود. طبیعی است که اگر رشد جمعیت، ضرورت های توسعه اقتصادی را جوابگو نباشد، مساله کمبود جمعیت در قبال زمینه های وسیع اشتغال ناشی از بالا بودن روند رشد و توسعه اقتصادی جلب توجه می کند. مقابله با چنین وضعی بدو صورت متصور است. یکی آنکه جمعیت مورد نیاز از دیگر مناطق به محیط جذب شود و دیگر آنکه با بکار گرفتن تکنیک هایی جدید و کارساز که بازدهی بیشتر دارند و به نیروی انسانی کمتر و محدودتری نیاز دارند ضرورت های توسعه و رشد اقتصادی را تامین کنند و از بروز رکود یا کمبودی که ممکن است در اثر کمبود نیروی انسانی در رشد اقتصادی پدید آید، از طریق کاربرد تکنیک های بهتر و

منطقه از امکانات موجود در بخشهای دریا و خشکی در جهت توسعه و در نتیجه آن در پیدایش مشاغل جدید استفاده نشود و زمینه های اشتغال در قبال رشد اجتناب ناپذیر جمعیت، کافی نباشد و جمعیت اضافی به محیط کار جذب نشود. در اینصورت مساله مهاجرت و فرار جمعیت و نزول سطح درآمد و کیفیت زندگی پیش می آید.

در حالت دوم، آنگاه که روند رشد اقتصادی بر رشد جمعیت فزونی داشته باشد، تحول جمعیت مطلوب جلوه می کند. تحولات اقتصادی منطقه متضمن افزایش تدریجی درآمد سرانه و بهبود کیفیت زندگی جمعی است مضافاً قسمتی از فرآیند رشد متوجه کسب آحادگی محیط برای رشد و توسعه اقتصادی بیشتر خواهد شد. در این گونه تحولات اثر متقابل رشد جمعیت و توسعه اقتصادی محیط آشکار است. زیرا رشد جمعیت متضمن اشتغال بکار تدریجی گروه جدید در زمینه های اقتصادی مثلاً کشاورزی،

رشد اقتصادی محیط ارزشیابی می شود. آنجا که امکانات اقتصادی و زمینه اشتغال و تولید کافی باشد، رشد جمعیت تا حدی مطلوب جلوه می کند و خود منشاء سیر صعودی روند رشد و توسعه است. در حالت عکس، یعنی آنگاه که موجبات رشد اقتصادی و اشتغال فراهم نباشد افزایش جمعیت بصورت اجتناب ناپذیر محدودیت هایی فراهم می آورد و نزول سطح و کیفیت زندگی عمومی را موجب می شود. در جریان این تحول و در ارتباط با روند رشد جمعیت و اقتصاد منطقه ای دو صورت متفاوت می تواند متصور باشد. نخست آنکه روند رشد اقتصادی کوچکتر از رشد جمعیت یا هماهنگ با آن باشد که در این صورت درآمد سرانه و در نتیجه سطح زندگی سیر نزولی پیش می گیرد یا ثابت و بدون تغییر خواهد ماند و از نوعی رکود در کیفیت زندگی جمعی نشان خواهد داشت. این کیفیت را در ارتباط با فرصت های اشتغال بدینصورت می توان تحلیل کرد که در